

W opracowaniu dokumentu udział wzięli:

1. Członkowie Grupy Odnowy Wsi

- Andrzej Perun – lider
- Jerzy Sikoń
- Aleksander Sawczyszyn
- Maria Szopa
- Renata Mrózek
- Jerzy Krysiak
- Jan Bruciak
- Andrzej Świerad
- Józef Gamoń
- Krzysztof Konopka

2. Gminny Koordynator „Podkarpackiego Programu Odnowy Wsi na lata 2011-2016”

- Anna Wiszniewski

Warsztaty z cyklu “Planowanie w procesie odnowy wsi” przeprowadzili:

Moderatorzy „Podkarpackiego Programu Odnowy Wsi na lata 2011-2016”

- Piotr Karnas

Spis treści:

1. Współautorzy opracowania.....	2
2. Analiza zasobów	4-7
3. Analiza SWOT	8
4. Analiza potencjału rozwojowego wsi.....	9
5. Wizja odnowy i rozwoju wsi	10
6. Program krótkoterminowy odnowy wsi	11
7. Plan i program odnowy wsi	12-13
8. Dokumentacja fotograficzna dotycząca zasobów wsi	14-17

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego

ANALIZA ZASOBÓW

Zasoby – wszelkie elementy materialne i niematerialne wsi i związanego z nią obszaru, które mogą być wykorzystane obecnie bądź w przyszłości w realizacji publicznych bądź prywatnych przedsięwzięć odnowy wsi. Zwrócić uwagę na elementy specyficzne i rzadkie (wyróżniające wieś). Opracowanie: Ryszard Wilczyński

Rodzaj zasobu	Opis (nazwanie) zasobu jakim wieś dysponuje	Znaczenie zasobu		
		Mate	Duże	Wyróżniające
Przyrodniczy				
walory krajobrazu, rzeźby terenu	Bieszczady, teren górzisty, wieś w dolinie Osławki, graniczy z obszarem Beskidu Niskiego			x
stan środowiska	Czyste środowisko			x
walory klimatu	Czyste powietrze			x
walory szaty roślinnej	Bogata szata roślinna,			x
cenne przyrodniczo obszary lub obiekty	Bieszczady, Cieśniańsko-Wetliński Park Krajobrazowy, Obszar Natura 2000,			x
świat zwierzęcy (ostoje, siedliska)	Siedliska orlika krzykliwego i derkacza, pojawiające się stada wilków, żubrów, jeleni, można napotkać niedźwiedzia		x	
wody powierzchniowe (cieki, rzeki, stawy)	Rzeka Osławka		x	
wody podziemne				
gleby	głównie V i VI klasa	x		
kopaliny				
walory geotechniczne				
Kulturowy				
walory architektury	Rozproszona zabudowa, znaczna część budynków przedwojennych, stare chaty łemkowskie			x
walory przestrzeni wiejskiej publicznej	Teren rekreacyjny w środku miejscowości z placem zabaw, boisko piłkarskie			x
walory przestrzeni wiejskiej prywatnej	Zadbane siedliska z domami jednorodzinnymi i zabudowaniami gospodarczymi		x	
zabytki i pamiątki historyczne	Cerkiew z 1801 r. obecnie prawosławna (pocz. XIX) z najwyższą w polskich Karpatach dzwonnica z 1817 r. (wpisana na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO), kapliczki i krzyże przydrożne, Krzyż Panszczyźniany z 1848 r., mogiła poległych w czasie I i II wojny i zmarłych podczas epidemii cholery			x
osobliwości kulturowe	wielokulturowość (rzymokatolicy, grekokatolicy, prawosławni, świadkowie Jehowy)			x
miejsca, osoby i przedmioty kultu	Cerkiew p.w. św. Michała Archanioła			x
święta, odpusty, pielgrzymki	21.XI. odpust w cerkwi prawosławnej			x
tradycje, obrzędy, gwara	łemkowszczyzna, gwara góralska			x
legandy, podania i fakty historyczne	Legenda o cudownym ocaleniu z pożaru obrazu Matki Boskiej, 1514 – lokacja wsi na prawie wołoskim			x
przekazy literackie	1657 zniszczenie miejscowości przez najazd wojsk G. Rakoczego, I i II wojna wieś na linii frontu, 1947 Akcja „Wisła”, wysiedlenie ludności			x

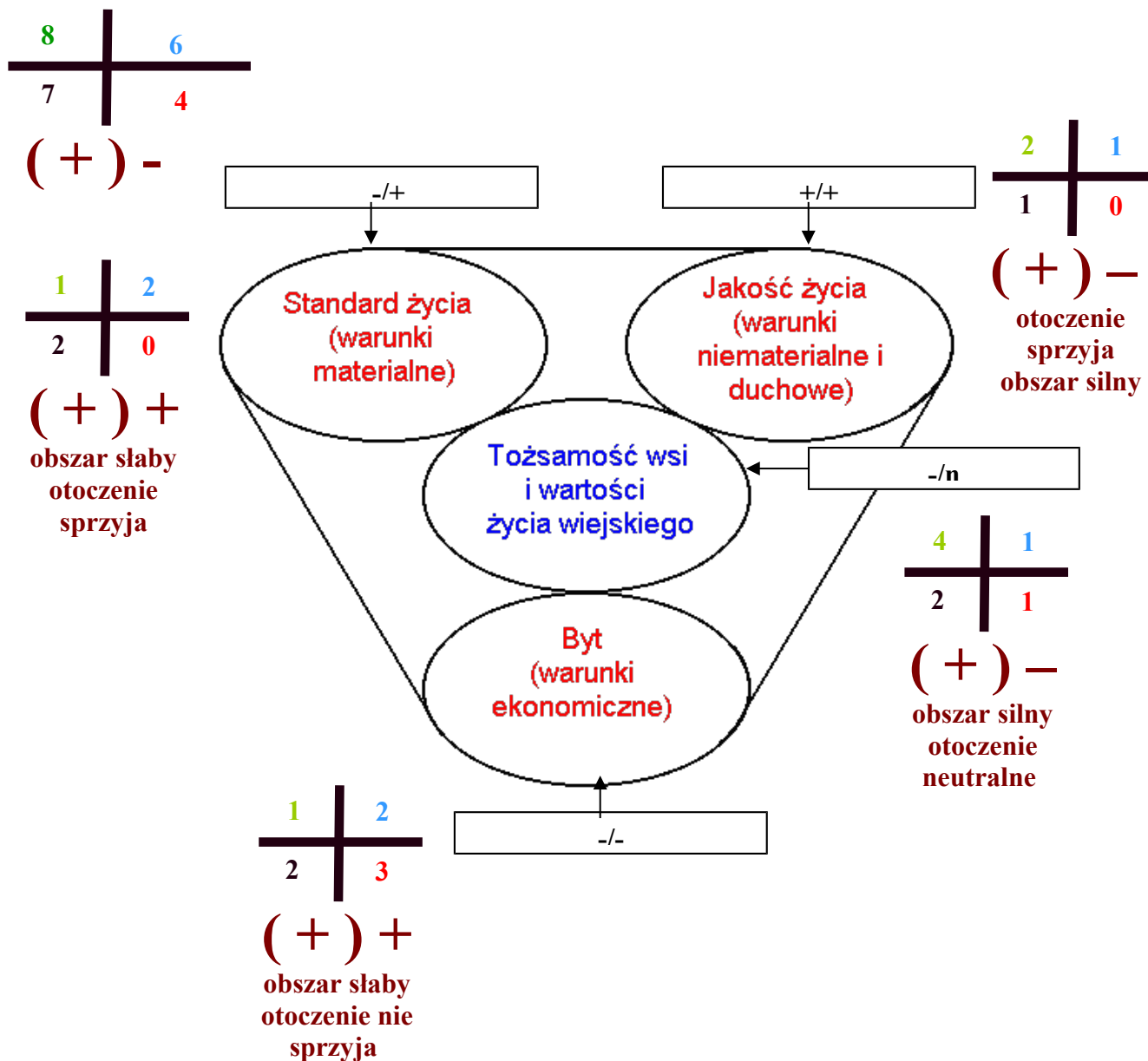
Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego

	na ziemię odzyskane, rozpoczęcie procesu nowego osadnictwa – 1948, lata 50/60 powrót części przedwojennych mieszkańców			
ważne postacie i przekazy historyczne				
specyficzne nazwy	„Kuba” – osiedle – nazwa nawiązująca do konfliktu na Kubie w 1962 r.			x
specyficzne potrawy	---			
dawne zawody	kosiarze			
zespoły artystyczne, twórcy	---			
Obiekty i tereny				
działki pod zabudowę mieszkaniową	Tak		x	
działki pod domy letniskowe	Tak		x	
działki pod zakłady usługowe i przemysł	Tak – drobne usługi, zakłady usługowe		x	
pustostany mieszkaniowe	Nie	x		
pustostany przemysłowe	Nie	x		
tradycyjne nie użytkowane obiekty gospodarskie (stodoły, spichlerze, kuźnie, młyny, itp.)	łemkowska chata, kilka stodół, kamienne piwnice,			x
Infrastruktura społeczna				
placze publicznych spotkań, festynów	teren rekreacyjny obok świetlicy, boisko sportowe		x	
sale spotkań, świetlice, kluby	świetlica wiejska		x	
miejsca uprawiania sportu	boisko sportowe		x	
miejsca rekreacji	j. w.		x	
ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne	niebieski szlak turystyczny, szlak architektury drewnianej			x
szkoły	Nie	x		
przedszkola	Nie	x		
biblioteki	Nie	x		
placówki opieki społecznej	Nie	x		
placówki służby zdrowia	Nie	x		
Infrastruktura techniczna				
wodociąg	indywidualne studnie i wodociągi		x	
kanalizacja	33 przydomowe oczyszczalnie ścieków, zbiorniki bezodpływowe		x	
drogi (nawierzchnia, oznakowanie oświetlenie)	droga powiatowa Rzepedź – Kalnica - Mchawa, w całości oświetlona			x
chodniki, parkingi	Nie	x		
przystanki	Nie	x		
sieć telefoniczna i dostępność internetu	Sieć telefoniczna stacjonarna w 50 % domów, telefonia komórkowa- główni operatorzy,, dostęp do Internetu - (Neostrada)+ oferta operatorów komórkowych, publiczny punkt dostępu w świetlicy wiejskiej,			x
telefonia komórkowa	Tak		x	
inne				

Gospodarka, rolnictwo				
Miejsca pracy (gdzie, ile?)	Gospodarstwa rolne indywidualne, działalność agroturystyczna, Leśnictwo Turzańsk		x	
znane firmy produkcyjne i zakłady usługowe. i ich produkty	Nie	x		
gastronomia	Nie	x		
miejsca noclegowe	Domki nad Osławką, gospodarstwa agroturystyczne (3)			x
gospodarstwa rolne	Do 5 ha – 50 gospodarstw powierzchnia ogółem 118,22 ha, 5-7 ha – 9 gospodarstw powierzchnia ogółem 54,04, 7-10 ha - 10 gospodarstw powierzchnia ogółem 82,74 ha, 10-15 ha - 6 gospodarstw powierzchnia ogółem 76,07 ha, 15-50 ha - 2 gospodarstwa powierzchnia ogółem 41,76 ha, powyżej 50 ha – 1 gospodarstwo powierzchnia ogółem 100,00 ha		x	
uprawy hodowle	Zboża, ziemniaki, siano + siano-kiszonki, bydło mleczne, konie pociągowe		x	
możliwe do wykorzystania odpady produkcyjne	Biomasa	x		
zasoby odnawialnych energii	Słońce, wiatr	x		
Środki finansowe i pozyskiwanie funduszy				
środki udostępniane przez gminę	Fundusz sołecki + środki na inwestycje	x		
środki wypracowywane	Z wynajmu sprzętu rolniczego	x		
Mieszkańcy (kapitał społeczny i ludzki)				
Autorytety i znane postacie we wsi	-			
Krajanie znani w regionie, w kraju i zagranicą	-			
Osoby o specyficznej lub ważnej dla wiedzy i umiejętnościach, m.in. studenci	Osoby z wyższym wykształceniem – 29, studenci – 8		x	
Przedsiębiorcy, sponsorzy	Usługi transportowe 2 szt., zakłady drzewne 1 szt., turystyka i agroturystyka 3 szt., usługi leśne 1 szt., różne 3 szt.		x	
Osoby z dostępem do Internetu i umiejętnościach informatycznych	70% mieszkańców – dostęp do Internetu,		x	
Pracownicy nauki	Nie	x		
Związki i stowarzyszenia	Stowarzyszenie „Wspólnie dla Turzańska”			x
Kontakty zewnętrzne (np. z mediami)	Telewizja regionalna		x	
Współpraca zagraniczna i krajowa	Krajowa		x	
Publikatory, lokalna prasa				
Książki, przewodniki	Folder w opracowaniu		x	
Strony www	Zostanie uruchomiona w 2013 r.		x	

MOCNE	SŁABE
<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Walory środowiskowe (górski krajobraz, bogata fauna i flora, czyste środowisko) (D)</i> 2. <i>Atrakcje turystyczne (cerkiew z początku XIX wieku z najwyższą w polskich Karpatach dzwonnica, przedwojenne budownictwo (chaty łemkowskie, krzyże i kapliczki). (T)</i> 3. <i>Wielokulturowość (T)</i> 4. <i>Dobrosąsiedzkie stosunki wśród mieszkańców. (T)</i> 5. <i>Infrastruktura rozwinięta na średnim poziomie (droga powiatowa, oświetlenia uliczne). (M)</i> 6. <i>Spokój, cisza, bezpieczeństwo, otwarci i przyjaźni mieszkańcy. (D)</i> 7. <i>Stowarzyszenie „Wspólnie dla Turzańska” i jego działalność. (T)</i> 8. <i>Bliskość dużego pracodawcy BPBD w Rzepedzi (E)</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Emigracja młodych ludzi wynikająca z braku pracy. (T)</i> 2. <i>Słaba oferta spędzania wolnego czasu. (D)</i> 3. <i>Niski poziom obsługi turystycznej, brak doświadczenia w zakresie usług turystycznych. (E)</i> 4. <i>Niski poziom dochodu mieszkańców. (E)</i> 5. <i>Tendencja starzenia się ludności. (T)</i> 6. <i>Niewystarczająca infrastruktura publiczna: (M)</i> <ol style="list-style-type: none"> a) <i>brak połączenia drogowego w kierunku Kalnica-Solina</i> b) <i>konieczny remont świetlicy wiejskiej</i> c) <i>konieczne zagospodarowanie terenów rekreacyjnych miejscowości</i> d) <i>konieczny remont drogi powiatowej i części dróg lokalnych</i> 7. <i>Brak punktów gastronomicznych, słabo rozwinięta baza noclegowa. (M)</i>
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Środki z UE do pozyskania na potrzeby miejscowości. (M)</i> 2. <i>Uprozczone procedury dla rolników. (E)</i> 3. <i>Wolne tereny inwestycyjne. (M)</i> 4. <i>Kształcząca się młodzież -wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców. (T)</i> 5. <i>Możliwość uczestnictwa w różnego typu szkoleniach i wypromowania produktów lokalnych. (D)</i> 6. <i>Moda na Bieszczady –zwiększenie ruchu turystycznego (E)</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Spadek urodzin. (T)</i> 2. <i>Niska opłacalność działalności rolniczej, spadek dochodu mieszkańców. (E)</i> 3. <i>Zmniejszenie dopłat z UE dla rolników. (E)</i> 4. <i>Kryzys powodujący upadek lub likwidację pracodawców. (E)</i>

Analiza potencjału rozwojowego wsi

Z analizy potencjału rozwojowego wynika, że najsilniejszym obszarem jest jakość życia (warunki niematerialne i duchowe), obszar ten posiada możliwość rozwoju.

Najsłabszym jest byt (warunki ekonomiczne) życia mieszkańców, który posiada możliwość zmiany poprzez poprawę warunków materialnych (infrastruktura publiczna).

Wizja odnowy i rozwoju wsi Turzańsk

Turzańsk wsią bezpieczną, wygodną i spokojną. Posiadającą dogodne warunki do rekreacji i wygodnego stylu życia oraz rozwiniętą infrastrukturę techniczną. Turzańsk to również wieś, w której dobrosąsiedzkie stosunki oraz integracja mieszkańców sprawiają, że każdy czuje się to mile widziany.

Turzańsk oazą spokoju, przykładem dobrosąsiedztwa i rozwoju- HASŁO!

Program krótkoterminowy odnowy wsi - Turzańsk

Kluczowy problem	Odpowiedź	Propozycja projektu (nazwa)	Czy nas stać na realizację? (tak/nie)		Punktacja	Hierarchia
			Organizacyjnie	Finansowo		
Co nas najbardziej zintegruje?	<i>Wspólne zaangażowanie mieszkańców wsi.</i>	Zorganizowanie Sobótki z okazji 50-lecia parafii prawosławnej w Turzańsku	Tak	Tak	14	III
Na czy nam najbardziej zależy?	<i>Na podtrzymaniu tradycji i integracji mieszkańców wsi</i>	Organizacja: -Odpust przy cerkwi -Sobótki -świąt dla dzieci, dorosłych i seniorów	Tak	Tak	13	IV
Co nam najbardziej przeszkadza?	<i>Brak oświetlenia</i>	Budowa oświetlenia przy klubie i placu zabaw	Nie	Nie	6	V

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego

Co najbardziej zmieni nasze życie?	<i>Uczestnictwo w programie odnowy wsi</i>	Remont świetlicy Zagospodarowanie placu rekreacyjnego	Tak	Tak	17	II
Co nam przyjdzie najłatwiej?	<i>Poprawa stanu technicznego i wyposażenia świetlicy wiejskiej</i>	Remont świetlicy Dbanie o estetykę wsi	Tak	Nie	25	I
Projekt jaki zgłosimy do Podkarpackiego o Programu Odnowy Wsi	Remont świetlicy wiejskiej					

Plan i program odnowy wsi - Turzańsk na lata 2013-2020

Wizja wsi Turzańsk

I. Plan rozwoju			II. Program rozwoju	
1. Cele jakie musimy osiągnąć by urzeczywistnić wizję naszej wsi	2. Co nam pomoże osiągnąć cel?		3. Co nam może przeszkodzić?	Projekty, przedsięwzięcia jakie wykonamy?
	ZASOBY Czego użyjemy?	ATUTY Silne strony i szanse jakie wykorzystamy	BARIERY Słabe strony jakie wyeliminujemy ZAGROŻENIA Czego unikniemy?	
A. TOŻSAMOŚĆ WSI I WARTOŚCI ŻYCIA WIEJSKIEGO				
<ol style="list-style-type: none"> Ochrona zabytków historycznych. Kultywowanie tradycji i obyczajów 	<p>Cerkiew p.w. św. Michała Archanioła</p> <p>Świetlica wiejska Stowarzyszenie „Wspólnie dla Turzańska”</p>	<p>Zaangażowanie mieszkańców wsi, pozyskane środki zewnętrzne</p> <p>Zaangażowanie mieszkańców i Stowarzyszenia, pozyskane środki zewnętrzne</p>	<p>Zły stan techniczny zabytkowych obiektów</p> <p>Zanikające tradycje i obyczaje</p> <p>Niewystarczająca ilość środków finansowych</p>	<ol style="list-style-type: none"> Wsparcie remontu cerkwi i dzwonnicy, Utrzymanie przydrożnych krzyży i kapliczek, Organizacja corocznych Sobótek i spotkań powiązanych z kultywowaniem tradycji i obyczajów, Utworzenie koła gospodyń wiejskich.
B. STANDARD ŻYCIA				
<ol style="list-style-type: none"> Poprawa standardu budynków i obiektów publicznych. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej 	<p>Świetlica wiejska</p> <p>Tereny rekreacyjne przylegające do plac zabaw Stowarzyszenie „Wspólnie dla Turzańska”</p>	<p>Zaangażowanie mieszkańców wsi, pozyskane środki zewnętrzne</p> <p>Zaangażowanie mieszkańców wsi, pozyskane środki zewnętrzne</p>	<p>Zły stan techniczny budynku i wyposażenia świetlicy,</p> <p>Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży</p>	<ol style="list-style-type: none"> Remont świetlicy, utworzenie miejsc postojowych przy świetlicy, Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych wraz z rozbudową placu zabaw.
C. JAKOŚĆ ŻYCIA				

<p><i>1. Podniesienie poziomu integracji mieszkańców</i></p>	<p>Świelica wiejska, boisko sportowe, tereny rekreacyjne przylegające do placu zabaw, Stowarzyszenie „Wspólnie dla Turzańska”</p>	<p>Własne środki, środki pozyskane z UG, inicjatywa prywatna mieszkańców</p>	<p>Poczucie izolacji mieszkańców</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Organizacja okolicznościowych spotkań integracyjnych, 2) Organizacja festynów rodzinnych, 3) Organizacja wyjazdów i wycieczek krajoznawczych i edukacyjnych.
<p>D. BYT</p>				
<p><i>1. Rozwój przedsiębiorczości, rozwój turystyki</i></p>	<p>Świelica wiejska, boisko sportowe, tereny rekreacyjne przylegające do placu zabaw, droga powiatowa prywatne domy i gospodarstwa</p>	<p>Dbalność o zasoby wsi</p>	<p>Bariera komunikacyjna ograniczająca rozwój przedsiębiorczości i turystyki</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Budowa drogi pomiędzy Turzańskiem a Kalnicą, 2) Organizacja szkoleń w zakresie agroturystyki i usług turystycznych, 3) Utworzenie gospodarstw agroturystycznych i usług turystycznych.

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA WSI Turzańsk:

